

ისტორია, პოლიტიკა, წყაროთმცოდნეობა
HISTORY, POLITICS, PRIMARY SOURCE STUDIES

იბადიური ისლამის გავლენა ომანის სასულთნოს შიდა და
საგარეო პოლიტიკაზე

სიმონ გურეშიძე

ისტორიის დოქტორი,
ილიას უნივერსიტეტის გ. წერეთლის
აღმოსავლეთმცოდნეობის
ინსტიტუტის ასისტენტ-მკვლევარი
მისამართი: გ. წერეთლის 3.

+995 595-56-61-23. Simon.gureshidze@iliauni.edu.ge

ORCID: 0000-0002-9545-8238

აბსტრაქტი

ჰამასის მიერ ისრაელის წინააღმდეგ 2023 წლის 7 ოქტომბერს მოწყობილი ტერაქტის შემდეგ, რომლის საპასუხოდაც დაზას სექტორში დაწყებული სამხედრო ოპერაცია, რომელიც მეტ-ნაკლები ინტენსივობით ნახევარი წლის გასვლის შემდეგაც გრძელდება და თანამდევი მოვლენების გამო, პარალელურად, ირან-ისრაელის უკიდურეს დამაბულობაში გადაიზარდა, მსოფლიო ახალი მსხვილ მასშტაბიანი რეგიონული დაპირისპირების რისკის წინაშე დადგა. სწორედ აღნიშნული ფაქტორების გამო კვლავ ჩნდება კითხვები იმის შესახებ, რომ არსებობს თუ არა ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში სხვადასხვა მიზეზებით პერიოდულად წამოჭრილი კონფლიქტების დიპლომატიურად გადაჭრის სულ მცირე შესაძლებლობა, გვაქვს თუ არა რეგიონში შემავალი ამა

თუ იმ ქვეყნების უახლეს ისტორიაში აღნიშნული ფენომენის თვალსაჩინო მაგალითები? რამდენად არის გახსნილი მუსლიმური სამყარო მშვიდობიანი გზით კონფლიქტების გადაჭრისადმი. ასევე რომელი ქვეყანა წარმოადგენს ამ მხრივ ერთ-ერთ ყველაზე წარმატებულ პრეცედენტს და ისლამში არსებული ძირითადი მიმდინარეობებიდან რომელი მათგანია უფრო მოქნილი აღნიშნული გამოწვევების დამლევის საკითხებში?

ახლო აღმოსავლეთის უახლეს ისტორიაში მოვლენები კალეიდოსკოპური სისწრაფით იცვლება. ხშირია მაგალითები, როდესაც გუშინდელი დაპირისპირებული მხარეები ურთიერთობის ნორმალიზებას ახერხებენ, მაგ. აშშ-ის ექს პრეზიდენტ დონალდ ტრამპის ადმინისტრაციის მიერ ინიცირებული ისრაელს, არაბთა გაერთიანებულ საამიროებს, ბაჰრეინს, მაროკოსა და ოდნავ მოგვიანებით სუდანს შორის დადებული აბრაამის შეთანხმება. არის შემთხვევები, როდესაც პარტნიორული ურთიერთობები დროებით წყდება და იმაბება. მაგალითად, ყურის თანამშრომლობის საბჭოს წევრ ქვეყნებს შორის 2017 წელს კატარის ირანთან კავშირისა და ტერორიზმისთვის ხელშეწყობის ბრალდების ნიადაგზე წარმოქმნილი განხეთქილება, რომელიც 2021 წლამდე გაგრძელდა (1).

საკვანძო სიტყვები: კონფლიქტები; ერთიანობა; დიპლომატია; ომანი; იბადია/იბადიზმი;

შინაარსი

არაბულ სამყაროში განსაკუთრებით ძნელია გარკვეული სახის გაერთიანების მიღწევა და ამ მხრივ წარუმატებელი მცდელობების სერია იყო: 1958 წელს შექმნილი არაბული ფედერაციის სახელით ცნობილი პოლიტიკური ფედერაცია ერაყისა და იორდანისის ჰაშიმიტურ სამეფოებს შორის, რომელიც იმავე წელს დაიშალა ერაყში მომხდარი გადატრიალების გამო (2). 1958-1961 წლებში არსებული გაერთიანებული არაბული რესპუბლიკის

სახელით ცნობილი ეგვიპტესა და სირიას შორის შექმნილი პოლიტიკური გაერთიანება (3). არაბული ერთიანობის იდეის მიმართ ერთგულების ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული წარმომადგენლის, 1970-იან წლებში ლიბიის ხელისუფლებაში ახლად მოსული მუამარ კადაფის ინიციატივით შექმნილი არაბული რესპუბლიკების ფედერაცია (4,5,6). არაბული მადრიბის კავშირის სახელით ცნობილი ალჟირის, ლიბიის, მავრიტანიის, მაროკოსა და თუნისის მიერ 1989 წელს დადებული სავაჭრო შეთანხმება, რომელიც შემდგომში უფრო ფართო პოლიტიკური მიზნების განხორციელებისთვისაც იყო გათვლილი (7,8). არაბეთის გაერთიანებული საამიროები შეიძლება ჩაითვალოს ცალკე გამოყოფილ წარმატებულ მაგალითად (9).

აქვე საჭიროა მოკლედ იმის აღნიშვნაც, რომ საკითხით დაინტერესებულ ექსპერტთა წრეებში და მკვლევართა გარკვეულ ნაწილში ხშირად პოლიტიკური მოტივების გარდა დაპირისპირებების მიზეზებად კონფესიურ მოტივებსაც განიხილავენ, რომელთა შორისაც ყველაზე ხშირად სუნიტურ-შიიტური დაპირისპირება და მისი პერიპეტიები სახელდება. სუნიტურ-შიიტურ დაპირისპირებას თავის ისტორია გააჩნია, რომელიც ცალკე საკითხია და მე ჩემი მხრიდან, განსაკუთრებით სირიის სამოქალაქო ომის ფონზე განვითარებული მაგალითების მიხედვით ვემხრობი იმ მოსაზრებას, რომ აღნიშნულ დაპირისპირებას უფრო პოლიტიკური სარჩული უდევს ვიდრე კონფესიური და სუნიტურ-შიიტურ ფუნდამენტალიზმს ბევრი საერთო შტრიხიც გააჩნია. ამ მხრივ ძალზე საინტერესო ანალიზს გვაწვდის თავის სტატიაში ალ-მონიტორის ერაყის პულსის განყოფილების რედაქტორი, მკვლევარი, პროფესორი და 2020-22 წლებში ერაყის პრემიერ მინისტრის მრჩეველი სტრატეგიული კომუნიკაციების საკითხებში, ალი მამური (10).

მეთოდოლოგია

აღნიშნულ საკითხზე კიდევ ერთხელ მსჯელობისას და დასმულ კითხვებზე პასუხის გაცემის მიზნით დამუშავდა ღია წყაროებში არსებული მასლები და ისლამის მცოდნე, პროფესო-

რის ვალერია ჰოფმანის წიგნი *The Essentials of Ibadī Islam* დამ-
ეხმარა წარმოდგენა შემქმნოდა არა მხოლოდ იბადიზმის ისტ-
ორიაზე, მის როლზე ისლამურ სამყაროში და განვითარების
ქრონოლოგიაზე, არამედ ასევე როგორც ფენომენზეც. თავად
ავტორი ითვლება იბადიზმის ისლამის ერთ-ერთ თანამედროვე
ყველაზე კომპეტენტურ მკვლევრად. ავტორი თავის წიგნში უყუ-
რადღებოდ არ ტოვებს არცერთ მკვლევარსა და სპეციალისტს,
ვისაც აღნიშნულ საკითხზე უმუშავია. მასალების ურთიერთ
შეპირისპირებისა და შედარების საფუძელსა და ომანის სასუ-
ლთნოს მაგალითზე ვეცადე გამომეკვეტა თუ როგორ უწყობს
ხელს იბადიზმის ფაქტორი უნიკალური შიდა და საგარეო პოლი-
ტიკის ფორმირებას. ასევე რა გამოწვევების დაძლევა ხდება
შესაძლებელი სხვა მუსლიმური სახელმწიფოებისგან განსხვავე-
ბით. ამისათვის გამოვიყენეთ კვლევის შემდგომი მეთოდები:
კომპარატივისტიკა, სიტუაციური ანალიზი, კონტენტ-ანალიზი და
ინტენტ ანალიზი.

სწორედ ამ ყოველივეს გათვალისწინების შემდეგ, კატარის
პარალელურად, დაპირისპირებულ მხარეებს შორის, ომანის წარ-
მატებული შუამავლის მაგალითი, როგორც ერთ-ერთი უაღრ-
ესად საინტერესო მოვლენაა და შექმნილი სურათის მთლიანად
დანახვის თვალსაზრისით ყურადღებას იპყრობს სულთან კაბ-
უსის მიერ ჩამოყალიბებულ ომანის შიდა და საგარეო პოლი-
ტიკაში იბადიზმის (იბადიზმის) ისლამის როლი.

შედეგები

სტატიაში გამოყენებული კვლევის მეთოდებისა და დამ-
უშავებული ლიტერატურის შედეგად გამოტანილი დასკვნების
საფუძველზე მიმაჩნია, რომ ომანის სასულთნოს მაგალითზე
მართლაც გამოიკვეთა შემდეგი ფაქტორები: 1) იბადიური ისლა-
მის გავლენა ქვეყნის მმართველ ელიტებსა და აღმსარებელთა
უმრავლესობაზე გარკვეულ წილად მართლაც ახდენს გავლენას
იმაზე, რომ ისლამში სხვადასხვა მიმდინარეობების მიმდევრებმა
და სხვა კონფესიების აღმსარებლებმა მშვიდობიანად იცხოვრონ
ერთ სახელმწიფოში; 2) ქვეყანამ აწარმოოს წარმატებული დიპლ-

ომატიური ურთიერთობები თითქმის ყველა მიმართულებით; 3) ახლო აღმოსავლეთის რთულ გეოპოლიტიკურ რეგიონში კატარის პარალელურად ომანის სასულთნო არის არა მხოლოდ წარმატებული შუამავალი, არამედ რეგიონში შემავალი სხვადასხვა ინტერესების მქონე სახელმწიფოთა შორის შემაკავშირებელი ხიდი გარკვეულ დონეზე.

დისკუსია

ფართო საზოგადოებისთვის ისლამში ორი ძირითადი მიმდინარეობა: სუნიტური და შიიტური ისლამია ცნობილი. არსებობს მესამე ჯგუფი, მუსლიმურ თემში ჯერ კიდევ მოციქულ მუჰამადის შემდგომ დაწყებული კონფლიქტების შედეგად გამოყოფილი იბადიები. მათ ძირითადად სქოლიოებში იხსენიებენ სხვადასხვა ავტორები როგორც ხარიჯიტების განაყოფს 657 წლიდან. დღესდღეობით იბადიების არცთუ მცირე რაოდენობა ცხოვრობენ ომანში, ზანზიბარში ალჟირში, ლიბიასა და თუნისში-მნიშვნელოვან პოლიტიკურ და თეოლოგიურ ძალას წარმოადგენდნენ მოციქულის შემდგომ პერიოდში. (11) იბადისტური ისლამი არცერთ ზემოთ ნახსენებ მიმდინარეობას არ მიაკუთვნებს თავის თავს და თავიანთ სექტას თვლიან ისლამის ყველაზე ძველ და ავთენტურ ფორმად ისლამში, რომელიც გარკვეული სახის იდუმალებითაც არის შებურვილი დანარჩენი მუსლიმების და ბევრი მკვლევრისთვისაც. მუსლიმი და არამუსლიმი მკვლევრებიც მათ ხშირად ზომიერ ხარიჯიტებად მოიხსენიებენ. თანამედროვე იბადიებისთვის შეურაცხყოფად აღიქმება როდესაც მათ ხარიჯიტებად თვლიან. თუმცა აღიარებენ რომ მათი მიმდინარეობა ხარიჯიტების გამოყოფის შედეგად შეიქმნა. უკანასკნელ ათწლეულებში გამოიკვეთა იბადიზმის სუნიზმთან გარკვეულ დონეზე დაახლოების კონტურებიც და ამავე დროს აღნიშნული მიმდინარეობა საკმაო ინტერესს იჩენს ხარიჯიზმის მიმართაც. სუნიტებისა და შიიტებისგან განსხვავებით, იბადიზმის მიმდევრები თვლიან, რომ მუსლიმთა ხალიფად გახდომას არა ოჯახური ან ტომობრივი კუთვნილება, თუნდაც ღვთაებრივი გადარჩევა უნდა განსაზღვრავდეს, არამედ მუსლიმი თემის წარმომადგე-

ნელი გამორჩეული პირების არჩევანის შედეგად უნდა მოხდეს. ამ ნიშნით არჩეულად თვლიან ისინი პირველ ოთხ ხალიფას. თავიანთ იმამად აღიარებენ 'აბდ ალლაჰ ბინ ვაჰბ ალ-რასიბის, რომელიც ხარიჯიტებმა თავიანთ იმამად აირჩიეს ალის ბანაკისგან გამოყოფის შემდეგ. იბადიებმა თავიანთ სექტას სახელი უწოდეს 'აბდ ალლაჰ ბინ იბად (აბადის) საპატივცემულოდ, რომელმაც ხარიჯიტ რადიკალ აზრაკიტებთან გაწყვიტა კავშირი. იბადიების პირველი სახელმწიფო 128/745 წელს დაარსდა ჩრდილოეთ იემენში სანაში 'აბდ ალ ბინ იაჰია ალ-კინდის (იგივე ტალიბ ალჰაკის) მიერ და იარსება სამი წელი. 139/748 წელს მოკლული ალ-კინდის მიმდევარი ომანელი ალ-ჯიანდი ბინ მასუდი გახდა იბადიების ახალი სახელმწიფოს იმამი, რომელიც აბადიებმა დაამხვეს (132-134/750-752) წლებში. თუმცა 177/793 წელს დაფუძნებულმა ომანის იმამთმა უკვე ასწლეულებს გაუძლო (12). სტატიაში განსაკუთრებულ ყურადღებას ომანი იმ მხრივაც იპყრობს, რომ იბადიზმის მიმდევარი მუსლიმები 72%-ს შეადგენენ არა მხოლოდ სხვა კონფესიების მიმდევართა არამედ ზემოთ ხსენებული ყველაზე ცნობილი ისლამის ორი მიმდინარეობის აღმსარებელთა ფონზე და სწორედ იბადიზმის მიმდევარი უმაღლესი ხელისუფალი იყო სულთანის კაბუსი, რომელმაც ქვეყანა არა მხოლოდ რელიგიური ტოლერანტობის ერთ-ერთ ბრწყინვალე მაგალითად აქცია, არამედ საგარეო პოლიტიკური აქტივობის თვალსაზრისით ბალანსის პოლიტიკის თვალსაჩინო მაგალითიც დაამკვიდრა რეგიონის უახლეს ისტორიასა და ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში (13).

გაერთიანებულ არაბულ სამიროებს, ირანს, საუდის არაბეთსა და იემენს შორის სტრატეგიულ ლოკაციაზე მდებარე ომანის სასულთნოს უნიკალური, დამოუკიდებელი, მიუმხრობელი, პრაგმატული და ზომიერი საგარეო პოლიტიკის გატარების ისტორია 1970 წლის ივლისიდან იწყება, მას შემდეგ რაც მასკატში ბრიტანელების საიდუმლო ხელშეწყობით განხორციელებული უსისხლო გადატრიალების შედეგად ქვეყნის სათავეში მოვიდა კაბუს ბინ საიდი და ტახტზე ჩაანაცვლა მამამისი საიდ

ბინ თაიმური (დაბ. 1910-გარდ. 1972 წწ.) მმართველობის პერიოდი 1932-1970 წწ.

ქვეყნის სათავეში მოსულმა სულთანმა წარმატებული საშინაო რეფორმების გარდა ომანი აქტიურ რეგიონულ მოთამაშედ აქცია და ამით დაასრულა მამამისის იზოლაციონიზმის პოლიტიკა. პირველ რიგში მან ქვეყნის სამხრეთ დასავლეთ ნაწილში ირანის, იორდანისა და ბრიტანეთის სამხედრო ძალების დახმარებით დაამყარა კონტროლი, სადაც კომუნისტური იდეოლოგიით შთაგონებულმა აჯანყებამ იფეთქა 1960-იან წლებში. ამასთან რამდენიმე ათწლეულში ომანი იქცა თანამედროვე და სტაბილურ სახელმწიფოდ სადაც ისლამის სამივე მიმდინარეობის სუნიტების, შიიტებისა და იზადის ისლამის მიმდევრები მშვიდობიანად ცხოვრობენ სხვა რელიგიური აღმსარებლობის ხალხთან ერთად. კონსტიტუცია ქვეყნის ძირითადი სტატუტია, რომელიც რელიგიური ნიშნით დისკრიმინაციას კრძალავს და 2019 წლის მონაცემებით ომანი იყო ახლო აღმოსავლეთის ის ერთადერთი ქვეყანა რომელშიც არ არსებობდა ტერორიზმის საფრთხე. სულთანი კაბუსი იყო აბსოლუტური მონარქი, რომელიც ითავსებდა შეიარაღებული ძალების მეთაურის, თავდაცვის მინისტრისა და ცენტრალური ბანკის თავმჯდომარის პოსტებს. თუმცა ჰყავდა ნდობით აღჭურვილ პირთა გარემოცვა და მრჩევლები. მონარქთან ერთად ქვეყნის მართვაში ჩართული იყო ორ პალატიანი პარლამენტი. ზედა დანიშნული პალატა და ქვედა არჩევითი საკონსულტაციო ასამბლეა, ასევე სხვადასხვა სამინისტროები. ასეთმა მმართველობითმა სისტემამ უზრუნველყო მრავალ ეთნიკური და ტომობრივი ნიშნით განსხვავებული ქვეყნის მოსახლეობის შეკრულ ეროვნულ სამოქალაქო საზოგადოებად ჩამოყალიბება. სტაბილურმა შიდა პოლიტიკურმა სიტუაციამ სულთან კაბუსს მისცა იმის საშუალება რომ ეწარმოებინა ისეთი საგარეო პოლიტიკა, რომელიც გამოირჩეოდა შემდეგი მახასიათებლებით: დამოუკიდებლობის პოლიტიკა (თავისუფლად მოქმედება), პრაგმატიზმი (რეგიონულ და მსოფლიო დონის მსხვილ აქტორებთან შეთანხმებების მიღწევაში მოქნილობის

შენარჩუნება), ზომიერება (რაიმე სახის რადიკალურ პოზიციებზე თავის არიდება, და სტაბილური რეგიონული სამხედრო-პოლიტიკური სტატუს კვოს მხარდაჭერა), რაც თავის მხრივ უზრუნველყოფდა ომანის საგარეო პოლიტიკურ ინტერესებს. სულთან კაბუსის მმართველობის პერიოდში ახლო აღმოსავლეთში გავრცელებული ანდაზა „ჩემი მტრის მტერი ჩემი მეგობარია“, ომანის პოლიტიკაში ამგვარად შეიცვალა: „ჩემი მეგობრის (ამერიკის შეერთებული შტატების) მტერი (ირანი) შეიძლება მაინც იყოს ჩემი მეგობარი“. მისი მმართველობის პერიოდში ასევე ხშირი იყო შემთხვევები როდესაც მასკატი რეგიონულ და გლობალურ საკითხებში დამოუკიდებელ და პრაგმატულ პოზიციას ინარჩუნებდა, რაც მისი პარტნიორების ყურის თანამშრომლობის საბჭოს, სხვა არაბული სახელმწიფოებისა და ამერიკის შეერთებული შტატების ინტერესებთან წინააღმდეგობაში მოდიოდა. ომანის სასულთნოს საგარეო პოლიტიკური ვექტორები ასევე სამ ძირითად მიმართულებაზე იყო ორიენტირებული: 1) ყურის უსაფრთხოება, 2) არაბეთ-ისრაელის კონფლიქტი და 3) საფრთხეები გლობალურ უსაფრთხოებაში.

ირან-ერაყის ომის დროს როდესაც ყურის ქვეყნების თანამშრომლობის საბჭოს წევრებმა საუდის არაბეთმა და ქუვეითმა ერაყის მხარე დაიკავეს, ომანის სასულთნომ პოზიტიური კავშირები შეინარჩუნა ომში მყოფ ორივე მხარესთან. 1987 წელს რეიგანის ინიციატივას იმის შესახებ, რომ ქუვეითის ნავთობის ტანკერებს კუთვნილების რეგისტრაცია და დროშები შეეცვალათ რათა ამერიკის საზღვაო ფლოტს ყურეში ესკორტირების საშუალება მისცემოდა, ომანმა წინააღმდეგობა გაუწია. ასეთი პოზიცია ერთის მხრივ აშშ-ირანის შესაძლო ომისგან თავის არიდების და მეორე მხრივ ადამიანური ტრაგედიების აცილებით იყო გამოწვეული. თუმცა მასკატი პარალელურ რეჟიმში დათანხმდა შეერთებულ შტატებს მისი სამხედრო-საზღვაო ესკორტისთვის ლოგისტიკური მხარდაჭერა გაეწია და ამავე დროს ეხმარებოდა აშშ-ის ფლოტის მიერ დატყვევებულ ირანელებს რეპატრიაციაში. 1990 წელს ქუვეითში ერაყის შეჭრის შემდეგ ომანი ყურის ქვე-

ყნების თანამშრომლობის საბჭოსთან ერთად ქუვეითის გათავისუფლებისთვის ღიად, აქტიურად და ნებით თანამშრომლობდა ამერიკის შეერთებულ შტატებთან და იმავე პერიოდში მასკატი ბაღდადთან პოლიტიკური ურთიერთობების განმტკიცებისკენ ისწრაფოდა. 1997-98 წლებში იარალის ინსპექტირებასთან დაკავშირებით წამოჭრილი გაერო-ერაყის კრიზისის პერიოდში, თავისი შეიარაღების პოტენციალის გაეროს სპეციალური კომისიის ინსპექტირების დაშვების იძულებისთვის აშშ-ის მხრიდან სამხედრო ძალის გამოყენების წინააღმდეგ გამოვიდა. 1996 წელს ირანის და ლიბიის წინააღმდეგ კლინტონის ადმინისტრაციის მიერ შემოღებული და 2006 წელს ჯორჯ ბუშ უმცროსის პრეზიდენტობის პერიოდში გაგრძელებული სანქციების ფონზე ომანი ნორმალურ დიპლომატიურ და სავაჭრო ურთიერთობებს ინარჩუნებდა თეირანთან. ომანის საგარეო პოლიტიკის მთავარი პრინციპი იყო არ ჰყოლოდათ არასაჭირო მტრები ყურეში. ამიტომ 2003 წელს მასკატი ჯორჯ ბუშ უმცროსის მიერ ერაყში სამხედრო ოპერაციის განხორციელების წინააღმდეგ ღიად გამოვიდა, მაგრამ იმავე დროს როგორც მე-20 საუკუნის 80-იან წლებში, სამხედრო ლოგისტიკური დახმარება ჩუმად გაუწია ამერიკის შეერთებულ შტატებს. რაც შეეხება არაბეთ-ისრაელის კონფლიქტს, სულთანი კაბუსი ხშირად და პირაპირ არ ერეოდა დაპირისპირებაში. პირველი მონაწილეობა მიიღო აღნიშნულ პრობლემატიკასთან დაკავშირებულ საკითხებში მიიღო 1978-1979 წლებში, როდესაც ხელი მოეწერა კემპ დევიდის შეთანხმებას 1978 წელს და ეგვიპტე-ისრაელის სამშვიდობო შეთანხმებას 1979 წელს. ამ შემთხვევაში ომანის სულთანი არაბული ლიგის მიერ თავის წევრების მიმართ ეგვიპტესთან დიპლომატიური ურთიერთობების გაწყვეტისკენ მოწოდების წინააღმდეგ გამოვიდა სუდანთან და სომალთან ერთად. 1990-იან წლებში ყურის თანამშრომლობის საბჭოსთან ერთად ისრაელის წინააღმდეგ მე-2 და მე-3 ეკონომიკური ბოიკოტის საწინააღმდეგო პოზიცია დააფიქსირა. ასევე პირველი ქვეყანა იყო ყურის სახელმწიფოებს შორის რომელმაც 1994 წელს ისრა-

ელის პრემიერ მინისტრ იცხაკ რაბინს უმასპინძლა და 1996-ში შიმონ პერესს. 2000 წელს მე-2 ინთიფადას დროს, მიუხედავად იმისა რომ ისრაელში დაიხურა ომანის სავაჭრო ოფისები და ომანში ისრაელის, მასკატი სამშვიდობო პროცესის მომხრედ გამოდიოდა. 2015 წელს ირანის ბირთვულ პროგრამასთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტისთვის ომანი იყო ირან-ამერიკის საიდუმლო მოლაპარაკებების ადგილი. ოდნავ მოგვიანებით ირანთან ურთიერთობების შენარჩუნების მიზეზით მასკატი არ ჩაერთო საუდის არაბეთისა და ყურის თანამშრომლობის საბჭოს წევრი ქვეყნების მიერ იემენში დაწყებულ სამხედრო ოპერაციაში და ამჯობინა მედიატორის როლი შეესრულებინა (14, 15,16,17,18,19).

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ სხვა ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებისგან განსხვავებით, რომლებიც ეყრდნობიან სხვადასხვა იდეოლოგიას და ძირითადად, იშვიათი გამონაკლისების გარდა, მოკლე ვადიან პერსპექტივებზე აკეთებენ გათვლებს, ომანის საგარეო პოლიტიკური პრინციპები ემყარება მშვიდობიანი პროცესების განვითარებასა და მოლაპარაკებების აუცილებლობას. ამის საშუალებას პირველ რიგში ომანის სასულთნოს შემდეგი ფაქტორები აძლევენ: პირველ რიგში სულთანმა კაბუსმა მოახერხა ის, რომ ქვეყანაში ფაქტობრივად აღმოფხვრა პოლარიზაცია. მიაღწია იმას, რომ სხვა არაბული ქვეყნების ზოგიერთი ლიდერისგან განსხვავებით შიდა სტაბილურობას არა ტერორით, რეპრესიებითა და დიქტატურით ინარჩუნებდა, არამედ პოპულარული ლიდერი იყო ყველა აღმსარებლობისა და პოლიტიკური გემოვნების მქონე სამეფოს მოსახლეობაში. ქვეყანაში არ ჰყავდა გარედან მართული ოპოზიცია, არ ჰქონდა ტერიტორიული დაჯგუფები მეზობელ სახელმწიფოებთან. ომანში მცხოვრები სხვადასხვა უმცირესობები არ ეძებდნენ მოკავშირეებს ქვეყნის გარეთ, ისე როგორც მაგალითად ავღანეთში. ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, თუ გავითვალისწინებთ იმას რომ იბადიზმის მიმდევარი მუსლიმები თავიანთი განსახლების არეალზე, ომანის

გარდა ზანზიბარში, ალჟირში, მაროკოსა და თუ თუნისის ტერიტორიებზე, არასოდეს ჩართულან მასობრივად რაიმე სახის მსხვილ მასშტაბიან შეიარაღებულ კონფლიქტში და არ გამოუმყდვენებიათ რადიკალურ-ექსტრემისტული აქტივობები, იგულისხმება ალჟირისა და ლიბიის სამოქალაქო დაპირისპირებები, ასევე თუნისში „არაბული გაზაფხულის“ სამშობლოში განვითარებული პოლიტიკური პერიპეტეტიები, შეიძლება ითქვას, რომ იბადიზმის მიმდევარი მუსლიმებით დაკომპლექტებული ხელისუფლება, ამავე მიმდინარეობის აღმსარებელთა ხელშეწყობით სავსებით შესაძლებელს ხდის იმ საკვლევ კითხვებზე პასუხის გაცემას, რაც სტატიის დასაწყისში იქნა დასმული. კერძოდ, დიპლომატიური გზებით კონფლიქტების გადაჭრა ახლო აღმოსავლეთში შესაძლებელია სხვადასხვა პოლიტიკური გემოვნებისა და ინტერესების მქონე პარტნიორებთან ურთიერთობების შენარჩუნებით.

ბიბლიოგრაფია:

წარმოდგენილი ბიბლიოგრაფია კომპლექსურია და გამოყენებულია შეზღუდული რაოდენობით სტატიაში დასმული კითხვებისა და მოცემული პრობლემატიკის საჭიროებიდან გამომდინარე. საკითხის სხვადასხვა რაკურსით გაშუქებისა და კიდევ უფრო ღრმად შესწავლის მიზნით, ვრცელი მასალები ხელმისაწვდომია იბადიზმზე გამოქვეყნებულ სხვა სტატიებსა და სამეცნიერო ლიტერატურაშიც.

- (1) *Press Releases for Sessions. /PressReleasesforSessions /Pages/Home.aspx. <https://www.gcc-sg.org/en-us/Statements/MinisterialCouncilData> Source: ALJAZEERA, 5 Jun 2020. Qatar blockade: Five things to know about the Gulf crisis. <https://www.aljazeera.com/news/2020/6/5/qatar-blockade-five-things-to-know-about-the-gulf-crisis>.*
- (2) Romero, J. (2020). Arab Nationalist Constitutions of 1958 in the Context of the Cold War: the cases of the Egyptian-Syrian United Arab Republic, the Iraqi-Jordanian Arab Union, and the Republic

- of Iraq. *Middle Eastern Studies*, 56(4), 585–606. <https://doi.org/10.1080/00263206.2020.1731798>
- (3) Rafizadeh, Majid. (2014). *The Syrian Civil War: Four Concentric Circles of Tensions*. A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy University of South Florida, at web page <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=7008&context=etd> p. 30.
 - (4) Chapin, Helen Metz. (ed.), 1987, *Libya and Arab Unity*. *Libya: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress. Table content. <https://countrystudies.us/libya/32.htm>
 - (5) *The New York Times Archives*. Jan 13 1974, *Libya and Tunisia agree to merge; planned referendum*. <https://www.nytimes.com/1974/01/13/>
 - (6) Shalgam, Abdel Rahman. Jul 15 2017, *Inter-Arab Ties Remain Bound to Dreamy Intellect*. *Opinion/ https://eng-archive.aawsat.com/abdel-rahman-shalgam/opinion/inter-arab-ties-remain-bound-dreamy-intellect*.
 - (7) AFP, RABAT. 08 February 2012, *Tunisia president in Morocco promote Maghreb Union*. <https://english.alarabiya.net/articles/2012/02/08/193416>.
 - (8) Bouhars, Anouar. June 30 2018, *Maghreb: Dream of Unity, Reality of Divisions*. *Carnegie Endowment for International Peace*. *Aljazeera*. <https://carnegieendowment.org/2018/06/03/maghreb-dream-of-unity-reality-of-divisions-pub-76544>.
 - (9) *United Arab Emirates country brief Overview*. *Australian Government/Department of Foreign Affairs and Trade*. <https://www.dfat.gov.au/geo/united-arab-emirates/united-arab-emirates-country-brief> Page last updated: July 10 2024, *Explore All Countries-United Arab Emirates*. *The World Factbook*. Go to [CIA.gov](https://www.cia.gov) <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/united-arab-emirates/> *United Arab Emirates country profile*.
 - (10) Ali Mamouri, Ali. October 2013, *The Roots of Radicalism in Political Islam*. – *Al-Monitor*, <https://www.al-monitor.com/originals/2013/10/radicalism-political-islam-roots-sunni-shiite-fundamentalist.html>.
 - (11) Hoffman, Valerie J. 2012, *The Essentials of Ibādī Islam*. *The American Journal of Islamic Social Sciences* 31:1. Syracuse, NY: Syracuse University Press, 344 pages.

- (12) Hoffman, Valerie J. First edition 2012, *The Essentials of Ibadi Islam*. Syracuse University press. ISBN: 978-0-8156-3288-7 Library of Congress Cataloging-in-Publication Data. Introduction, pp: 3-16.
- (13) *Sultanate and Imamate in Oman*. Scott Erich, September 1, 2016. Institute of Current World Affairs. <https://www.icwa.org/sultanate-and-imamate-in-oman/>.
- (14) Lefebvre, Jeffrey A. February 15-18 2009, *Oman's Foreign Policy in the Twenty-First Century*. Middle East Policy Council. <https://mepc.org/journal/omans-foreign-policy-twenty-first-century>.
- (15) Khechichian, Joseph A. 1995, *Oman and the World / The emergence of an independent foreign policy*. ISBN: 0-8330-2332-2. 1995 Rand. Page: 113. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/2007/MR680.pdf
- (16) Khamis, bin Ali Al-Sunaidi, Tarawneh Sahar, Snidi Kamis. Jan./Jun. 2022, *The Sultanate of Oman's foreign policy towards the Yemeni crisis: Pillars and limitations*. Austral: Brazilian Journal of Strategy & International Relations e-ISSN 2238-6912, Vol. 11 No. 21, pp. 101-114. <https://seer.ufgrs.br/index.php/austral/article/view/124741/85856>.
- (17) Castelier, Sebastian. March 2013, 2020. *Oman's foreign policy after Sultan Qaboos*. <https://www.al-monitor.com/originals/2020/03/oman-foreign-policy-gulf-sultan-qaboos-haitham.html>
- (18) Funsch, Linda Papas. January 14 2020, *Oman's Renaissance—and What Will Follow*. https://foreignpolicy.com/2020/01/14/sultan-qaboos-legacy-oman-confront-challenges-middle-east/#cookie_message_anchor
- (19) *Oman country profile*. 7 September 2023, [https:// www.bbc.com/news/world-middle-east-14654150](https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14654150).